

OLGU SUNUMLARI

İLKER AKTÜRK

ÖMER FARUK BOZDOĞAN

GİZEM ÇUHACI

NURDAN TOKLUOĞLU

OLGU SUNUMLARI

İSTİSMARA UĞRAYAN EVDEN KAÇAN VE MADDE KULLANAN BİR KIZ

Aşağıdaki olgu sunumu, Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

Değerlendirme

B.Y. 17 yaşında bir kız çocuğudur. Annesini 8 yaşındayken kanserden kaybetmiştir. Babası evlidir ve farklı bir ilde yaşamaktadır. Anneannesi, dedesi, dayısı, teyzesi ve abisi ile birlikte kira bedeli ödemedikleri bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Abisi şu anda askeredir. Aile içi sorunlar yaşamaktadır. Dedesinin dokunmak suretiyle istismarına maruz kalmaktadır.

Geçmişte dedesi hakkında şikayette bulunarak kurum bakımına alınmıştır. Babası kurum vasisi olarak kurum bakımından B.Y.'yi yanına (Sakarya) almış ancak B.Y. babasının kendisini istemediği düşüncesiyle İstanbul'a dedesinin yanına geri dönmüştür. Dedesinin istismarı devam etmektedir. Her istismar sonucunda evden kaçışları olmaktadır.

Madde ile kurum bakımında kullanan arkadaşları ile tanışmış ve madde kullanımına başlamıştır. İstismarın devam etmesi madde kullanımını tetiklemektedir. Çok riskli bir bölgede yaşaması nedeni ile maddeyi çok kolay bir şekilde temin etmektedir.

İlk Görüşme

Annesini 8 yaşındayken kanserden kaybetmiştir. Babası evlidir ve farklı bir ilde yaşamaktadır. Abisi şu anda askeredir. Aile içi sorunlar yaşamaktadır.

Çalışma: Çalışmamaktadır. Daha öncesinde yaklaşık 6 sene anneannesinin ve dedesinin tekstil atölyesinde 6 sene çalışmıştır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Eğitim: Ortaokul mezunudur. Gelecekte kuaförlük alanında meslek sahibi olmak istemektedir.

Barınma: Vasiliği babasında olmasına rağmen şu anda anneannesi, dedesi, dayısı, teyzesi ve şu anda askerde olan öz abisi ile birlikte bir apartman daire-sinde yaşamaktadır. İstismarcısının yanında yaşaması yüksek risk oluşturmakta ve barınma sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Ekonomik: Şu anda bulunduğu hanenin aylık geliri yaklaşık 6000 TL'dir. B.Y. haftalık 100 TL harçlık almaktadır.

Sağlık Güvencesi: Sağlık Güvencesi alanında herhangi bir sorun saptanmamıştır.

Yaşadığı Çevre: Kağıthane ilçesinde ikamet etmektedir. Yaşadığı bölgede madde kullanımını ve temini açısından oldukça risklidir.

Boş Zamanlar: Gün içerisinde çok fazla boş vakti bulunmaktadır. Zamanını evde havlu işleyerek geçirmektedir.

Aile İlişkileri: Aile ilişkileri çok kötüdür. Babası ile görüşmemektedir. Anneannesi, dedesi, dayısı, teyzesi ile sorunlar yaşamaktadır.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaşlarının hiçbirisinin madde kullanımını bulunmamaktadır.

Sosyal Beceriler: İnsanlar ile iletişime geçerken herhangi bir sıkıntı yaşamadığı, girişken ve yeterli sosyal beceriye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Yasal Sorun: Öz dedesinin dokunmak suretiyle yaklaşık 2,5 senedir süre gelen istismarı bulunmaktadır. B.Y. istismar hakkında şikayette bulunmuş ve Ocak 2018 kurum bakımına alınmıştır. 5 ay kurum bakımında kalmasının ardından babasının vasiliğinde kurum bakımından alınmıştır.

Fiziksel Sorun: Herhangi bir fiziksel sorun saptanmamıştır.

Yaşamsal Zorluk: Devam eden istismar öyküsü bulunmaktadır. Dayısından fiziksel şiddet görmektedir.

Çalışma, Meslek, Barınma, Yaşadığı Çevre, Aile İlişkileri, Yasal Sorun ve Yaşamsal Zorluk alanlarında yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Eğitim ve Boş Zamanlar alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Ekonomik, Sağlık Güvencesi, Arkadaş İlişkileri, Sosyal Beceri ve Fiziksel Sorun alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. B.Y.'nin SORİ'si 1,14'tür. Riskler ile çalışma planı Sosyal Çalışma Matriksinde aktarılmıştır.

Takip Görüşmesi

Çalışma: Çalışmamaktadır. Daha öncesinde yaklaşık 6 sene anneannesinin ve dedesinin tekstil atölyesinde 6 sene çalışmıştır.

Eğitim: Ortaokul mezunudur. Gelecekte kuaförlük alanında meslek sahibi olmak istemektedir.

Barınma: Ordu ilinde ikamet eden teyzesi Koruyucu Ailesi olmuştur ve şu anda onun yanında barınmaktadır.

Ekonomik: İhtiyaçlarını karşılayabilmektedir.

Sağlık Güvencesi: Sağlık Güvencesi alanında herhangi bir sorun saptanmamıştır.

Yaşadığı Çevre: Ordu ilinde yaşamaktadır. Yaşadığı çevre madde kullanımı ve temini açısından riskli değildir.

Boş Zamanlar: Boş zamanlarını havlu işleyerek değerlendirmektedir.

Aile İlişkileri: Aile ilişkileri çok kötüdür. Babası ile görüşmemektedir.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaşlarının hiçbirisinin madde kullanımı bulunmamaktadır.

Sosyal Beceriler: İnsanlar ile iletişime geçerken herhangi bir sıkıntı yaşamadığı, girişken ve yeterli sosyal beceriye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Yasal Sorun: İstismar ile ilgili yasal bir süreç başlatılmıştır. Çocuk Şubeye Saha Ziyareti yapılmış ve dedesi hakkında şikayette bulunulmuştur. B.Y., ilk gece kurum bakımına alınmış ardından Çocuk İzlem Merkezinde ifade vermiştir. İfade sonucunda savcı tarafından ailesine teslim edilmiştir. Aileye teslim olması ile evden kaçmıştır. İlk Adım Merkezi süreci devralmıştır. İlk Adım Merkezi ile birlikte Ev İncelemesi gerçekleştirilmiştir. B.Y., ulaşılması ile birlikte kurum bakımına alınmış ve incelemeler sonucunda İlk Adım Merkezi tarafından Ordu ilinde yaşayan teyzesinin yanına verilmiştir.

Fiziksel Sorun: Herhangi bir fiziksel sorun saptanmamıştır.

Yaşamsal Zorluk: Maruz kaldığı istismar son bulmuştur ancak yaşamını etkilemektedir.

Yapılan çalışmalar sonucunda; Çalışma, Meslek, Aile İlişkileri, ve Yaşamsal Zorluk alanlarında yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Eğitim, Barınma, Yasal Sorun ve Boş Zamanlar alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Ekonomik, Sağlık Güvencesi, Arkadaş İlişkileri, Sosyal Beceri, Yaşadığı Çevre ve Fiziksel Sorun alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. B.Y.'nin SORİ'si 0,85'tir.

Sonuç

B.Y. ile ilk görüşme gerçekleştirilerek durumu değerlendirilmiştir. Risk ve ihtiyaç analizi yapılmış ardından müdahale planı oluşturulmuştur. Sosyal Risk İndeksi'nde Yaşamsal Zorluk, Yasal Sorun, Aile İlişkileri, Yaşadığı Çevre, Barınma, Meslek ve Çalışma alanlarının yüksek düzey risk; Eğitim ve Boş Zaman alanları orta düzey risk; Ekonomik, Sağlık Güvencesi, Arkadaş İlişkileri, Sosyal Beceriler ve Fiziksel Sorun alanlarının düşük düzey risk oluşturduğu tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,14'tür.

Sosyal Çalışma Matriksi doğrultusunda ihtiyaçlar belirlenmiş ve eylem planı oluşturulmuştur.

B.Y. de öncelikli olarak Yaşamsal Zorluk alanında çalışılmıştır. Yaşamsal zorluğun çözülmesi ile birlikte birçok alanın risk düzeyi düşecektir. Çocuğun yararı gözetilerek istismarın önlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. B.Y. ile Çocuk Büro Amirliğine Saha Ziyareti düzenlenerek yaşamsal zorluğu olan istismar öyküsü bildirilmiş ve yasal sürecin başlaması sağlanmıştır.

Yasal sürecin başlaması ile birlikte B.Y. kurum bakımına alınmıştır. Kurumun gerekli incelemeleri neticesinde B.Y. Ordu ilinde yaşayan teyzesinin yanına verilmiştir. Bu süreç içerisinde B.Y.'nin takibi yapılmıştır.

Böylece Barınma, Yaşadığı Çevre, Yasal Sorun, Yaşamsal Zorluk alanlarının risk düzeyleri azalmıştır. Çalışma, Meslek ve Aile İlişkileri yüksek düzey risk; Eğitim, Barınma, Boş Zamanlar, Yasal Sorun ve Yaşamsal Zorluk alanları orta düzey risk; Ekonomik, Sağlık Güvencesi, Yaşadığı Çevre, Arkadaş İlişkileri, Sosyal Beceriler ve Fiziksel Sorun alanları düşük risk oluşturmaktadır. Sosyal Risk İndeksi 0,79'dur. İlk yapılan görüşmede SORİ puanı 1,14 iken yapılan çalışmalar neticesinde 0,79'a indirilerek risklerin bir kısmı azaltılmıştır.

GELİŞİM GERİLİĞİ OLAN İSTİSMAR MAĞDURU MADDE BAĞIMLISI BİR ÇOCUK

Aşağıdaki olgu sunumu Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

İlk Görüşme

C.V. 17 yaşındadır. Esrar ve bonzai kullanımı vardır. Gelişimsel geriliği bulunmaktadır. Okulda geçirdiği krizler nedeni ile okul tarafından örgün eğitimden uzaklaştırılmıştır.

Çalışma: Çalışmamaktadır. Çalışma hayatı için uygun değildir.

Meslek: Öğrencidir ancak şu anda okumamaktadır.

Eğitim: Okul yönetimi, okulda geçirdiği krizler ile birlikte madde kullanımını öğrenmesi üzerine örgün eğitimin dışarısına çıkarmıştır.

Barınma: Herhangi bir sorun saptanmamıştır.

Ekonomik: Ekonomik durumları iyi değildir. Gerekli kurumlardan aynı-nakdi yardım almaktadırlar.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Sağlık Güvencesi: Herhangi bir sorun saptanmamıştır.

Yaşadığı Çevre: Çevresi risklidir. Ailenin maddi gücü çevre değişikliğine uygun değildir.

Boş Zamanlar: Zamanını kaliteli bir şekilde değerlendirmemektedir.

Aile İlişkileri: Aile ilişkileri zayıftır. Ailenin algı düzeyi düşüktür, bilinçsizdirler.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaş çevresi risk oluşturmaktadır. Şu anda arkadaşları ile görüşmemektedir.

Sosyal Beceriler: Sosyal becerileri kısmen vardır. Gelişim geriliğininde etkisi ile insanlarla iletişime geçmede sıkıntı yaşamaktadır.

Yasal Sorun: Herhangi bir yasal sorun saptanmamıştır.

Fiziksel Sorun: Gelişim geriliği vardır, yaşlılarından oldukça küçük ve zayıftır. Hepatit aşılı eksiktir. Hastane süreçlerinin takibi yapılmaktadır.

Yaşamsal Zorluklar: Gelişim geriliği topluma kaynaşmasını engellemektedir. Öz güveninin düşük olmasına neden olmaktadır.

Takip Görüşmeleri

Çalışma: Gelişim geriliği tedavisinin olumlu sonuçları ile fiziksel olarak gelişmiştir. Bir markette sigortasız çalışmaktadır.

Meslek: Öğrencidir.

Eğitim: Okul yönetimi, madde kullanımını öğrenmesi üzerine örgün eğitimin dışına çıkarmıştır. Okula Saha Ziyareti düzenlenmiş ve durum hakkında bilgi alınmıştır. Halk Eğitim Merkezine C.V. ile birlikte Saha Ziyareti yapılmış ve açık liseye kaydı oluşturulmuştur.

Barınma: Herhangi bir sorun saptanmamıştır.

Ekonomik: Ekonomik durumları iyi değildir. Gerekli kurumlardan aynı-nakdi yardım almaktadırlar.

Sağlık Güvencesi: Herhangi bir sorun saptanmamıştır.

Yaşadığı Çevre: Çevresi risklidir. Ailenin maddi gücü çevre değişikliğine uygun değildir.

Boş Zamanlar: Zamanını kaliteli bir şekilde değerlendirmesi için etkinliklere ve YEDAM Atölye yönlendirilmiştir. Hepatit aşılarının bitmesi ile birlikte yüzme kursuna yönlendirilmesinin yapılması planlanmıştır.

Aile İlişkileri: Aile ilişkileri zayıftır. Ailenin algı düzeyi düşüktür. Aile bilinçlendirilmektedir. İlişkilerin gelişmesi için gerekli yönlendirmeler yapılmaktadır. Ortak vakitlerini kaliteli bir şekilde geçirmeleri için tiyatro oyunlarına yönlendirilmiştir. Aile içi iletişim güçlendirilmiştir.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaş çevresi risk oluşturmaktadır. Şu anda arkadaşları ile görüşmemektedir. Yüzme kursu ve grup çalışmaları ile arkadaş edinme olanağı vardır.

Sosyal Beceriler: Sosyal becerileri kısmen vardır. Becerilerini arttırmak amacı ile YEDAM Atölyeye yönlendirilmiştir. Gelişim geriliği tedavisi ile birlikte özgüveninin artığı gözlemlenmiştir.

Yasal Sorun: Görüşmelerde hakkında alınmış olan Danışmanlık Tedbiri süreci hakkında bilgi sahibi olunmuştur, takibi yapılmıştır. İstismar öyküsüne ulaşılmıştır. Sosyal Hizmet Merkezi ne Saha Ziyareti yapılmıştır. Yasal süreç SHM ve ÇEMATEM'e bırakılmıştır.

Fiziksel Sorun: Gelişim geriliği vardır, yaşlarından oldukça küçük ve zayıftır. Gelişim geriliği için doktorun tavsiyesi üzerine kullanmış olduğu ilaç ve iğnelerle boyu uzamış ve kilo almıştır. Hepatit aşılarının ve hastane süreçlerinin takibi yapılmaktadır.

Yaşamsal Zorluklar: Gelişim geriliği topluma kaynaşmasını engellemektedir. Özgüveninin düşük olmasına neden olmaktadır. Boyunun uzamasıyla

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

topluma katılımını artmıştır. Bu yönü desteklenmektedir. İstismara uğramıştır. Psikoloğu ve SHM ile bu sürecin hayatını etkilememesi üzerine çalışmalar yürütülmüştür.

Bu olguda danışanın okuluna ve bölgesindeki SHM'ye Saha Ziyareti yapılmış ve işbirliği sağlanmıştır. Ev İncelemesi yapılmıştır.

Sonuç

C.V. ile ilk görüşme gerçekleştirilerek durumu değerlendirilmiştir. Risk ve ihtiyaç analizi yapılmış ardından müdahale planı oluşturulmuştur. Sosyal Risk İndeksi'nde Çalışma alanı fiziksel özellikleri doğrultusunda uygun olmadığı ve Meslek alanı öğrenci olması gerekirken şu anda öğrenci olmaması nedeni ile "Bilinemez, Uygulanamaz ve Güvenilemez" (BUG) değildir. Eğitim, Yaşadığı Çevre, Boş Zamanlar, Arkadaş İlişkileri, Fiziksel Sorun ve Yaşamsal Zorluk alanları yüksek düzey risk; Ekonomik ve Aile İlişkileri alanları orta düzey risk; Barınma, Sağlık Güvencesi ve Yasal Sorun alanları düşük düzey risk oluşturduğu tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,33 'tür.

Sosyal Çalışma Matriksi doğrultusunda ihtiyaçlar belirlenmiş ve eylem planı oluşturulmuştur.

C.V. olgusunda öncelikler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer verilen bir hak olan Eğitim alanında çalışma gösterilmiştir. Okula Saha Ziyareti düzenleyerek durum hakkında bilgi edinilmiş ve müdahale planı oluşturulmuştur. Açık lise kayıtlarının başlaması ile Halk Eğitim Merkezine C.V. ile birlikte Saha Ziyareti gerçekleştirilerek açık lise kaydı oluşturulmuştur.

Boş zamanlarını kaliteli bir şekilde değerlendirebilmesi, grup çalışmalarına katılım sağlayabilmesi, sosyal beceri kazanabilmesi, kolay iletişime geçebilmesi için YEDAM Atölyeye yönlendirilmesi yapılmıştır.

Ailesi üyeleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aile ile çalışılarak aile bilinçlendirilmiştir. C.V.'nin kendisinden 10 yaş küçük olan kız kardeşinin yararı gözetilerek aile içi iletişim güçlendirilmiştir. Ortak vakit geçirmeleri sağlanmıştır.

Süreç içerisinde hakkında Danışmanlık Tedbiri alınmış ve istismar bilgisi edinilmiştir. Danışmanlık Tedbiri hakkında SHM'ye Saha Ziyareti düzenlenmiş ve

işbirliği sağlanmıştır. Psikoloğuna ve SHM'ye C.V.'nin bilgisi ve isteği doğrultusunda istismar bilgisi aktarılmıştır. Yaşamsal Zorluk alanında işbirliği yapılarak yaşamını etkilememesi üzerinde çalışılmıştır.

Gelişim geriliği birçok alanı olumsuz etkilemektedir. Fiziksel Sorun, Sosyal Beceri, Yaşamsal Zorluk ve Meslek olumsuz etkilenen alanlardır. Tedavi sürecinin takibi yapılmıştır. Tedavi ile birlikte fiziksel gelişim sağlamıştır. Fiziksel gelişimin sağlanması ile çalışabilecek düzeye gelmiştir. İş süreci başlamış ve kendisinin bulunduğu bir markette sigortasız çalışmaya başlamıştır. Çalışması madde kullanımı bakımından risk oluşturmamaktadır.

Yapılan çalışmalar neticesinde, Sosyal Risk İndeksi'nde Yaşadığı Çevre, Fiziksel Sorun yüksek düzey risk; Meslek, Çalışma, Ekonomik, Boş Zamanlar, Sosyal Beceriler ve Yaşamsal Zorluk alanlarında orta düzey risk; Eğitim, Barınma, Sağlık Güvencesi, Aile İlişkileri, Yasal Sorun ve Arkadaş İlişkileri düşük düzey risk oluşturmaktadır. Sosyal Risk indeksi 0,71'dir.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda 1,33 olan Sosyal Risk İndeksi 0,71'e indirilmiştir.

RİSK ALTINDAKİ ÇOCUK

Aşağıdaki olgu sunumu Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

İlk Görüşme

Kişi dışı görüşmeye gelen G.H'nin 3 çocuğu vardır. 24 (C.H) ve 26 (F.H.) yaşındaki oğulları madde bağımlısıdır. 8 yıldır madde kullanmaktadırlar. Evin içerisinde madde kullanımı mevcuttur. Kardeşlerin tercih maddeleri aynıdır. Kullanım arkadaşları da eve gelmektedir. Daha önce bir defa AMATEM'e gitmişlerdir. Ancak tedavilerini yarıda bırakmışlardır. Şu an için maddeyi bırakmak istemediklerini, evden para alamayınca anneye karşı şiddet eğilimli oldukları bilgileri edinilmiştir. Evdeki bütün elektronik eşyaları satıp madde temin etmeye çalışmışlardır. G.H. eşini 7 yıl önce kaybetmiştir. Eşinin de alkol ve kumar bağımlısı olduğunu, aldatılma süreci yaşadığını, fiziksel/sözel şiddete

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

maruz kaldığını aktarmıştır. En küçük çocuğu 11 (Ö.H.) yaşındadır. Çocukta görme yetisi ile ilgili sorun bulunmaktadır. Özel bir gözlük kullanmaktadır. G.H. eşinden kalan maaş (1500 TL) ile ekonomik geçimini sağlamaktadır. Bununla beraber G.H. arada evlere gününbirlik temizlik işine gitmektedir. Küçük çocuğuna özel ders karşılığı öğretmenlerin evlerine temizliğe de gittiğini belirtmiştir. Kirada oturmaktadırlar. Kişi dışı görüşme sonrası 26 yaşındaki F.H. görüşmeye gelmiştir. İyileşme danışmanlığı ve sosyal hizmet görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Çalışma: Çalışmamaktadır. Daha öncesinde moto kurye, garson vb. işlerde düzensiz bir çalışma geçmişi vardır. Çalışma yaşamında istikrar yoktur.

Eğitim: Ortaokul mezunudur. Gelecekte otomotiv alanı üzerine mesleği olacağı bir iş düşünmektedir.

Barınma: Anne ve 2 kardeşi ile birlikte bir apartmanın kapıcı dairesinde oturmaktadır. Apartman işleri karşılığı olarak kira vermemektedirler. Barınma durumundaki yüksek risk, aynı ev içerisinde aktif kullanımda olan kardeşinin olmasıdır.

Ekonomik: Şu anda bulunduğu hanenin aylık geliri yaklaşık 1500 TL'dir. F.H. çalıştığı takdirde günlük yevmiye ile çalışmadığı zamanlar annesinden haftalık 50-100 TL harçlık almaktadır.

Sağlık Güvencesi: Herhangi bir Sağlık Güvencesi yoktur.

Yaşadığı Çevre: Üsküdar-Acıbadem'de ikamet etmektedir. Yaşadığı bölge madde kullanımını ve temini açısından oldukça risklidir. Kullanıcı arkadaş çevresi ve kullanım alanları yakın bölgelerdedir.

Boş zamanlar: Gün içerisinde çok fazla boş vakti bulunmaktadır. Zamanını değerlendirecek herhangi bir uğraş, aktivite yoktur.

Aile İlişkileri: Aile ilişkilerinde sorunlar vardır. Yakın akraba ile görüşmeler hem kendi hem de kardeşin kullanımını nedeniyle sınırlıdır. Safranbolu'da ikamet eden dede ve nine ile görüşmektedir.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaşlarının birçoğu madde kullanmaktadır.

Sosyal Beceriler: İnsanlar ile iletişime geçerken problem yaşamamaktadır. Öfke problemi olduğu gözlemlenmiştir.

Yasal Sorun: Daha önce madde ile yakalanma ve denetimli serbestlik süreci vardır. Denetimli Serbestlikte bir defa uyarı cezası almıştır.

Fiziksel Sorun: Herhangi bir fiziksel sorun saptanmamıştır.

Yaşamsal Zorluk: Geçmiş yaşantıda vefat eden babanın alkol kullanımı, anne ve çocuklara şiddet durumu vardır. Bu durum şimdiki yaşamını etkilememektedir. Aynı evde kullanıcı kardeşin olması, diğer kardeşin kullanımına sebep olma, kullanımın devam etmesi suçluluğu ve öfke durumu vardır.

Çalışma, Meslek, Barınma, Yaşadığı Çevre, Aile İlişkileri, Sağlık Güvencesi, Yasal Sorun ve Yaşamsal Zorluk alanlarında yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Eğitim, Boş Zamanlar ve Sosyal Beceriler alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Ekonomik, Fiziksel Sorun alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,35'dir. Riskler ile çalışma planı Sosyal Çalışma Matriksinde aktarılmıştır.

Takip Görüşmesi

Çalışma: Çalışmamaktadır. Daha öncesinde moto kurye, garson vb. işlerde düzensiz bir çalışma geçmişi vardır. Çalışma yaşamında istikrar yoktur. Çalışma ile ilgili adım temizlik süreci ile birlikte düşünülmektedir.

Eğitim: Ortaokul mezunudur. Gelecekte otomotiv alanı üzerine mesleği olacağı bir iş düşünmektedir.

Barınma: Anne ve 2 kardeşi ile birlikte bir apartmanın kapıcı dairesinde oturmaktadır. Barınma durumundaki yüksek risk aynı ev içerisinde aktif kullanımda olan kardeşinin olmasıdır. İkameti tıbbi tedavi sürecinden destek alınabilmesi için Kadıköy ilçesinde ikamet eden halanın yanına alınmıştır.

Ekonomik: Temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Sağlık Güvencesi: Sağlık Güvencesi aktif hale getirilmiştir.

Yaşadığı Çevre: Riskli olan çevrede ailesi ile birlikte yaşamaktadır.

Boş zamanlar: Boş zamanlarını değerlendirmemektedir.

Aile İlişkileri: Aile içi ilişkilerde kardeşi ile sorunlar devam etmektedir.

Arkadaş İlişkileri: Kullanıcı arkadaş çevresi yoğundur. İletişim kesme çabaları vardır.

Sosyal Beceriler: Öfke sorunu devam etmektedir.

Yasal Sorun: Denetimli Serbestlik seminer süreci devam etmektedir.

Fiziksel Sorun: Herhangi bir fiziksel sorun saptanmamıştır.

Yaşamsal Zorluk: Evdeki kardeşin kullanımını devam etmektedir.

Sonuç

Kişi dışı gelen G.H.'nin durum değerlendirmesi yapılmıştır. G.H. akraba, komşu vb. bir sosyal destek görememektedir. G.H. danışmanlık desteğinin ilk süreçlerinde çocuklarının bırakmalarına olan umudunu yitirmiş durumdaydı. Daha önce evden uzaklaştırma kararı için başvuru yapmış fakat başvurusunu geri çekmiştir. G.H. yeni bir hayat kurmak istemektedir.

Eğer bunu gerçekleştiremezse 11 yaşındaki çocuğunu koruyabilecek ve daha iyi bakılacağına inandığı kurum bakımını isteyebileceği bilgisi edinilmiştir. G.H.'nin daha önce herhangi bir SHM başvurusu olup olmadığına bakılmıştır. G.H.'nin 11 yaşındaki oğlunun evde kullanım ortamı ve sonrasında etkilenmemesi, etkisini azaltmak amacıyla yaşadığı ortam ve çevrenin değiştirilmesi için adım atılmasına karar verilmiştir. G.H. ile birlikte Üsküdar SHM'ye saha ziyareti gerçekleştirilmiştir. Olgunun özel durumu ve çocuğun korunması için SHM aracılığıyla G.H.'ye yeni bir yaşam alanı kurması için kira desteği, ev eşyası konusunda yardım desteği sağlanmıştır.

G.H. aracılığıyla haneye mobil ekip ziyareti yapılmış ve F.H. danışmanlık sürecine dâhil edilmiştir. F.H. ile ilk görüşme gerçekleştirilerek durumu değerlendirilmiştir. Risk ve ihtiyaç analizi yapılmış ardından müdahale planı oluşturulmuştur. F.H.'nin Sağlık Güvencesi aktif hale getirilmiştir. F.H. için hem AMATEM hem de Kadıköy Kaymakamlığı aracılığıyla özel AMATEM kliniğine yatılı tedavi başvurusu yapılmıştır. Boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik merkezdeki etkinliklere katılımı sağlanmıştır. Bu şekilde riskli arkadaş çevresinden uzaklaşması desteklenmiştir.

Evde kullanımını devam eden kardeşin danışmanlık ve sonrasında tedavi süreci içerisine girmesine yönelik mobil ziyaret planlaması düşünülmektedir. Gerektiği durumda uzaklaştırma kararının yeniden başvurusunun yapılması planlanmıştır. 11 yaşındaki F.H.'ye yönelik danışmanlık tedbiri ile SHM tarafından takibi yapılması planlanmıştır. G.H.'nin YEDAM'dan aile ruhsal destek ile takibi devam etmektedir.

Sosyal Çalışma Matriksine göre yapılan çalışmalar neticesinde Sağlık Güvencesi, Barınma, Boş Zamanlar, Arkadaş İlişkileri, Aile İlişkileri başlıklarındaki risklerin etkisini azaltmak hedeflenmiştir. Tıbbi tedavi süreci sonrasında yaşamsal zorluk ve çalışma başlıkları üzerine hedefler gerçekleştirilmesi düşünülmektedir.

BAĞIMLILIK ŞİDDETİ YÜKSEK FAKAT DAHA ÖNCE HİÇ BAĞIMLILIK TEDAVİSİ GÖRMEMİŞ OLAN BİR DANIŞAN

Aşağıdaki olgu sunumu Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

İlk Görüşme

Ş.O. 30 yaşında bir erkektir. Babasını dört yıl önce kaybetmiştir. Babasının ölümünden sonra madde kullanımını artmıştır.

Çalışma: Çalışmamaktadır. Daha önce dört yıla yakın teknoloji aletleri satan bir mağazada satış danışmanı olarak çalışmıştır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Meslek: Muhasebe bölümü mezunudur. Fakat kendi mesleğini yapmamaktadır.

Eğitim: Ön Lisans mezunudur.

Barınma: Annesi ile birlikte sosyal çevre bakımından riskli olan bir semtte, apartman dairesinde yaşamaktadır. Oturmakta oldukları ev, kendilerinin olmasına rağmen borçlarından dolayı evi kaybetmişler ve kişiden herhangi bir mali karşılık almadan devretmişlerdir. Kendileri bahsi geçen kişiye kira ödeyerek barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Ekonomik: Babasının emekli maaşı banka tarafından borçlarına karşılık el konulmuş durumdadır. Bunun dışında hiçbir gelirleri bulunmamaktadır. Komşularından borç para alarak geçimlerini sağlamaktadırlar.

Sağlık Güvencesi: Sağlık güvencesi bulunmamaktadır.

Yaşadığı Çevre: Zeytinburnu ilçesinde ikamet etmektedir. Yaşadığı bölge madde kullanımı ve temini açısından risklidir.

Boş Zamanlar: Gün içerisinde çok fazla boş vakti bulunmaktadır. Zamanını genelde evde madde kullanımı ile geçirmektedir.

Aile İlişkileri: Aile ilişkileri madde kullanımı olduğu süre içerisinde kötüdür. Danışan annesine madde temini açısından para vermesi konusunda sürekli baskı yapmaktadır. Annesine hem sözlü hem de fiziksel şiddet uygulamaktadır.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaşlarının çoğunluğu yoğun madde ve alkol kullanmaktadır.

Sosyal Beceriler: Kendini ifade etme konusunda yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Yasal Sorun: Herhangi bir yasal süreç saptanmamıştır.

Fiziksel Sorun: Yoğun mide ağrıları yaşadığı ve sosyal güvencesi olmadığı için hastaneye gidemediği bilgisine ulaşılmıştır.

Yaşamsal Zorluk: Temel ihtiyaçlarını yerine getirebilecek ekonomik gelire sahip değildir. Sağlık sigortası borcundan dolayı tedavi olma hakkını kullanamamaktadır.

Çalışma, Barınma, Ekonomik Durum, Sosyal Güvence, Yaşadığı Çevre, Aile İlişkileri, Arkadaş İlişkileri ve Yaşamsal Zorluk alanlarında yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Meslek, Barınma, Sosyal Beceriler ve Fiziksel Sorun alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Eğitim ve Yasal Sorun alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Ş.O.'nun Sosyal Risk İndeksi 1,43'tür. Riskler ile çalışma planı Sosyal Çalışma Matrisinde aktarılmıştır.

Takip Görüşmesi

Çalışma: Güvenlik sektöründe çalışmak istemesi üzerine sertifika alabileceği bir kursta eğitim almıştır. Temiz kalması ile birlikte bir otelin güvenlik personeli olarak çalışmaktadır.

Meslek: Muhasebe bölümü mezunudur. Güvenlik sektöründe meslek sahibi olmuştur.

Eğitim: Ön Lisans mezunudur.

Barınma: Çalışması ile birlikte annesi, ablası ve yeğeni ile birlikte Bakırköy ilçesinde yeni bir eve taşınmıştır. Evin şartları kendilerini olumsuz etkilemektedir.

Ekonomik: Vefat etmiş olan babasının emekli maaşı banka tarafından borçlarına karşılık el konulmuş durumdadır. Bir otelde güvenlik personeli olarak çalışmaktadır. Aylık kazancı asgari ücrettir. Ablası bir hastanede çalışmaktadır. Aylık kazancı asgari ücrettir. Borçları nedeni ile geçimlerini sağlamakta zorluk yaşamaktadırlar.

Sağlık Güvencesi: 600 TL sigorta borcu olduğu öğrenilmiştir. Borcun ödenmesi ile birlikte Genel Sağlık Sigortası aktifleşmiştir. Çalışması ile birlikte sigortası ödenmektedir.

Yaşadığı Çevre: Bakırköy ilçesinde ikamet etmektedir. SGK'sının aktifleşmesi ile birlikte hastane yatışı yapılmıştır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Boş Zamanlar: Tedavi gördüğü hastanede grup terapilere ve etkinliklere katılmaktadır.

Aile İlişkileri: Annesi tedavi konusunda destekçi olduğu için aralarındaki iletişim düzelmeye başlamıştır.

Arkadaş İlişkileri: Madde-alkol kullanan arkadaşları ile görüşmemektedir.

Sosyal Beceriler: Kendini ifade etme konusunda yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Yasal Sorun: Herhangi bir yasal süreç saptanmamıştır.

Fiziksel Sorun: Tedavi gördüğü süre içerisinde sağlıklı bir şekilde kilo almaya başlamış ve mide ağrıları geçmiştir.

Yaşamsal Zorluk: Tıbbi tedavi desteği almaya başlamıştır. Herhangi bir yaşamsal zorluğu saptanmamıştır.

Yapılan çalışmalar sonucunda; Ekonomik ve Barınma alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Çalışma, Meslek Edindirme, Eğitim, Sağlık Güvencesi, Aile İlişkileri, Sosyal Beceriler, Yaşadığı Çevre, Boş Zaman, Arkadaş İlişkileri, Fiziksel Sorun ve Yaşamsal Zorluk alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Ş.O.'nun SORİ'si 0, 14'tür.

Sonuç:

Danışan ile görüşülerek Sosyal Hizmet Değerlendirmesi yapılmıştır. Risk ve ihtiyaç analizi yapılmış ardından müdahale planı oluşturulmuştur. İlk görüşmede SORİ puanı 1,43 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Çalışma Matriksi doğrultusunda ihtiyaçlar belirlenmiş ve eylem planı oluşturulmuştur.

Danışan, ayni/nakdi yardım alabilmesi için kaymakamlığın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Birimi'ne yönlendirilmiştir. Ev incelemesi gerçekleştirilerek danışanın ihtiyaçları yerinde tespit edilmiştir. İkamet ettiği ilçedeki Sosyal Hizmet Merkezine yönlendirilmiştir.

Aldığı yardımlar sayesinde SGK borcu silinen ve genel sağlık sigortasından faydalanmaya başlayan danışanın tedavi olabilmesi için gerekli yerlere yönlendirilmesi yapılmıştır.

Sigorta sorunu çözülen danışanın tedavisi tamamlanmış ve danışan hastane sürecinden sonra temiz kalmayı başarabilmiştir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda 1,43 olan Sosyal Risk İndeksi 0,14'e indirilmiştir.

ARKADAŞ ORTAMI NEDENİYLE KULLANIMINI DURDURAMAYAN BİR DANIŞAN

Aşağıdaki olgu sunumu Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

İlk Görüşme

B.K. 24 yaşında bir erkektir. Daha önce yatarak tedavi alma girişiminde bulunmuş fakat tedavisini yarıda bırakmıştır. Bir dönem Adıyaman'a giderek orada din temelli bir tedavi programından faydalanmıştır.

Çalışma: Çalışmamaktadır.

Meslek: Asıl mesleği kuaförlüktür. Dini inancı nedeni ile bu mesleği bıraktığını ifade etmiştir.

Eğitim: Ortaokul mezunudur.

Barınma: Ailesi ile birlikte kendilerine ait bir apartman dairesinde yaşamaktadır.

Ekonomik: Madde kullanımı ve yarıda bıraktığı tıbbi tedaviler nedeni ile birçok ayrı yere borcu bulunmaktadır. Ailesinin kazanmış olduğu para yeterli olmamaktadır.

Sağlık Güvencesi: Danışanın sosyal güvencesi bulunmamaktadır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Yaşadığı Çevre: Yaşadığı çevre madde kullanımı ve temini açısından risklidir.

Boş Zamanlar: Çalışmamaktadır ve boş zamanlarını madde kullanımı ile geçirmektedir.

Aile İlişkileri: Madde kullandığı için aile ile çatışmalar yaşanmaktadır.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaş çevresi yoğun alkol ve madde kullanımı olan kişilerden oluşmaktadır.

Sosyal Beceriler: Sosyal becerilerinin gelişmesi için desteklenmelidir.

Yasal Sorun: Hırsızlık suçundan 1 ay cezaevinde kalmıştır. Cezaevinden çıktıktan sonra 2015-2016 yılları arasında üzerinde madde ile yakalandığı için hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri alınmıştır.

Fiziksel Sorun: Bir gözünde ciddi derecede bir görme kaybının olduğunu, bunun için doktora gittiğini ancak doktorun kendisine ameliyat olmak için gerekli olan yaş sınırını geçtiğini bilgisi edinilmiştir. Sağlık problemi devam etmektedir.

Yaşamsal Zorluk: Ailesi tarafından yeterli destek göremediğini ve bu yüzden kullanımı olduğunu belirtmiştir. Kendini ifade etme konusunda zorluk yaşadığı için yanlış anlaşıldığını ve gerçek anlamda hiç arkadaşının olmadığını belirtmiştir. Sadece kullanım için bir araya geldiği kişilerin olduğunu, bu kişilerin de kendisini kullandığını ifade etmiştir.

Sağlık Güvencesi, Yaşadığı Çevre, Boş Zamanlar, Arkadaş İlişkileri, Yasal Sorun ve Fiziksel Sorun alanlarında yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Çalışma, Meslek, Eğitim, Ekonomik Durum, Aile İlişkileri, Sosyal Beceriler ve Yaşamsal Zorluk alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Barınma alanında ise düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,36'dır.

Takip Görüşmesi

Çalışma: Çalışmamaktadır.

Meslek: Asıl mesleği kuaförlüktür. Dini inancı nedeni ile bu mesleği bıraktığını ifade etmiştir.

Eğitim: Ortaokul mezunudur.

Barınma: Ailesi ile birlikte kendilerine ait bir apartman dairesinde yaşamaktadır.

Ekonomik: Madde kullanımı ve yarıda bıraktığı tıbbi tedaviler nedeni ile birçok ayrı borcu bulunmaktadır. Ailesinin kazanmış olduğu para yeterli olmaktadır.

Sağlık Güvencesi: Sosyal güvencesi aktifleşmiştir.

Yaşadığı Çevre: Yaşadığı çevre madde kullanımı ve temini açısından risklidir. Gündüz saatlerinde danışan YEDAM'daki atölyelere katıldığı için çevreden uzak kalmaktadır.

Boş Zamanlar: Çalışmamaktadır ve boş zamanlarında madde kullanım durumunu engellemek amacı ile YEDAM'daki atölyelere katılım göstermektedir.

Aile İlişkileri: Aile ile yaşadığı problemler azalmıştır.

Arkadaş İlişkileri: Arkadaş çevresi yoğun alkol ve madde kullanımı olan kişilerden oluşmaktadır. Arkadaş çevresinden uzak kalabilmesi için YEDAM Atölye'de vakit geçirmesi sağlanmıştır.

Sosyal Beceriler: Sosyal becerilerinin gelişmesi için desteklenmelidir.

Yasal Sorun: Hırsızlık suçundan 1 ay cezaevinde kalmıştır. Cezaevinden çıktıktan sonra 2015-2016 yılları arasında üzerinde madde ile yakalandığı için hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri alınmıştır. Yakın tarihte bir davasının olacağı bilgisine ulaşılmıştır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Fiziksel Sorun: Bir gözünde ciddi derecede bir görme kaybının olduğunu, bunun için doktora gittiğini ancak doktorun kendisine ameliyat olmak için gerekli olan yaş sınırını geçtiğini belirtmiştir. Sağlık problemi devam etmektedir.

Yaşamsal Zorluk: Ailesi tarafından yeterli destek göremediğini ve bu yüzden kullanımı olduğunu belirtmiştir. Kendini ifade etme konusunda zorluk yaşadığı için yanlış anlaşıldığını ve gerçek anlamda hiç arkadaşının olmadığını belirtmiştir. Sadece kullanım için bir araya geldiği kişilerin olduğunu, bu kişilerin de kendisini kullandığını ifade etmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda; Yasal Sorun ve Fiziksel Sorun alanlarında yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Çalışma, Meslek, Eğitim, Ekonomik Durum, Yaşadığı Çevre, Boş Zamanlar, Aile İlişkileri, Arkadaş İlişkileri, Yasal Sorun ve Yaşamsal Zorluk alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Barınma ve Sağlık Güvencesi alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1'dir. Riskler ile çalışma planı Sosyal Çalışma Matriksinde aktarılmıştır.

Sonuç

B.K. ile ilk görüşme gerçekleştirilerek durumu değerlendirilmiştir. Risk ve ihtiyaç analizi yapılmış ardından müdahale planı oluşturulmuştur. Sosyal Çalışma Matriksi doğrultusunda ihtiyaçlar belirlenmiş ve eylem planı oluşturulmuştur.

B.K. ailede yaşamakta olan olaylardan çok fazla etkilendiğini ve bu durumun kendisini madde kullanmaya teşvik ettiğini belirtmesi üzerine aile görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Danışanın ailesinin danışana tedavi noktasında gerekli desteği verdiği fakat “danışana sınır koyma” konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir.

B.K. ve ailesi ile haftalık görüşmeler gerçekleştirilmiş ve danışanın yatarak tedavi olmaya karşı direnç durumunun aslında danışanın ailesi tarafından istenmeme, cezalandırılma olarak algılanmasından kaynaklandığı öğrenilmiştir. Ayaktan tedavi alabilmesi için AMATEM'e yönlendirilmiştir. Tedavi olabilmesi için SGK ya yönlendirilmesi yapılarak sigortası aktifleştirilmiştir. B.K.'nın madde kullanımını bırakmaya istekli olduğu ancak yeterli motivasyona sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Boş vakitlerinde madde temini ve satışı yapan kişilerle birlikte olduğunu, bu yüzden de sürekli kullanma isteği olduğunu belirtmiştir. Gündüzleri riskli ortamdaki uzak kalabilmesi için bir boş zaman değerlendirme planı oluşturulmuş ve B.K'nin Gastronomi ve El Sanatları atölyelerine düzenli olarak katılımı sağlanmıştır. Atölyelere devamlılığı konusunda motive edilmeye ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir.

B.K. hayatının belirli dönemlerinde dini inancından dolayı bazı yöntemlere başvurmuş fakat takipsizlikten dolayı bu yöntemler işlevsiz kalmıştır. Bu yüzden YEDAM modeli içerisinde bulunan Manevi Danışmanlık Hizmetinden faydalanması için danışanın yönlendirilmesi yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda 1,36 olan Sosyal Risk İndeksi 1'e indirilmiştir.

EVDE KARDEŞİYLE BERABER MADDE KULLANAN, KARDEŞİNE MADDE TEMİN EDEN DANIŞAN

Aşağıdaki olgu sunumu Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

Değerlendirme

S.L. 27 yaşındadır. Son 6 aydır her gün eroin kullanmaktadır. Eroini damar yoluyla değil folyo şeklinde kullanmaktadır. Geçmişte uçucu madde ve esrar da kullanmıştır. Şu anda herhangi bir işte çalışmamaktadır. Daha önce birçok farklı iş yapmış ancak her işte kısa süreli çalışmıştır. Eğitimini lisede bırakmıştır. Geçmişte bipolar ve anksiyete tanısı almış ancak ilaçlarını kullanmayı bırakmıştır.

Küçük yaşta babası evi terk etmiştir. Annesinin yeni bir evlilik yapması bütün hayat dengesini bozmuştur. Üvey babasının kötü biri olmadığını ancak uyuşmadığını, ısınmadığını belirtmiştir. Eroin kullanmaya kardeşi sebebiyle başlamıştır. Kardeşi uzun yıllardır eroin kullanmaktadır. S.L., eroin kullanmaya başlayınca kardeşi de kullanmaya başlamışlardır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Maddeyi kardeşi temin etmekte, S.L. herhangi bir şekilde satıcı ile muhatap olmamaktadır. Maddeyi evde, odalarında kullanmaktadırlar. Kardeşi daha önce tedavi olmaya çalışmış ancak başaramamıştır. Her iki kardeş de tedavi için yüksek motivasyona sahiptir. Aile her görüşmeye gelmekte ve tedavi için gerekli sosyal desteği sağlamaktadır. S.L. bütün evde vakit geçirmekte ve oldukça fazla boş zamanı bulunmaktadır. Uzun süredir sağlık sigortası bulunmamaktadır.

Yaklaşık 5 bin TL'lik bir sigorta borcu mevcuttur. Bu borç ödenmediği takdirde sağlıktan faydalanamayacaktır. S.L'nin kalbinde madde kullanımına bağlı ritim bozukluğu mevcuttur. Herhangi bir sağlık sorunu yaşaması durumunda özel hastaneye ücretli şekilde muayene olmaktadır. Hiç arkadaşı bulunmamaktadır. Tüm arkadaşlarıyla iletişimini koparmıştır. Tüm gün evde bilgisayar başında vakit geçirmektedir. Madde kullanımının yoğun olduğu bir çevrede yaşamakta ve satıcı veya diğer kullanıcılar irtibat kurmak isterse telefon ile bağlantı kurduğu öğrenilmiştir.

İlk Görüşme

S.L. 27 yaşındadır. Son 6 aydır her gün eroin kullanmaktadır. Öncesinde de uçuşucu madde ve esrar kullanımını bulunmaktadır. Daha önce bipolar ve anksiyete teşhisi almış ancak ilaçlarını kullanmamaktadır. Kardeşi ile birlikte kullanmaktadır. Kardeşinin bağımlılık şiddeti daha yüksektir. Maddeyi kendisine kardeşi temin etmektedir. Tedavi motivasyonu oldukça yüksektir. Kardeşi de tedavi olmak istemektedir.

Çalışma: Şu anda herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Meslek: Herhangi bir mesleği bulunmamaktadır.

Eğitim: Liseyi bırakmıştır. Eğitimine herhangi bir kanaldan devam etmemektedir.

Barınma: Kardeşiyle beraber aynı evde kalmakta ve aynı ortamda madde kullanmaktadır.

Ekonomik: Ailesinden harçlık almaktadır. Anne çalışmamakta, üvey babası çalışmakta ve evin geçimini o sağlamaktadır.

Sağlık Güvencesi: Genel Sağlık Sigortası borcu bulunmaktadır. Bu sebeple sağlık sigortası aktif değildir. Şu anda sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanamamaktadır.

Yaşadığı Çevre: Danışanın yaşadığı çevre madde kullanımı açısından riskli olmasına karşın hiç arkadaşı bulunmamaktadır. Kendisine maddeyi kardeşi temin ettiği için eroine nasıl ulaşacağını bilmemektedir.

Boş Zamanlar: Danışanın çok fazla boş zamanı bulunmaktadır ancak bu zamanları madde kullanmak veya madde alabilmek için para bulmaya çalışmak ile geçirmektedir.

Aile İlişkileri: Baba, danışan küçükken evi terk etmiştir. Anne ikinci evliliğini yapmıştır. Hem kardeşi hem de danışanın üvey babalarıyla ilişkileri iyidir. Anne ve diğer aile üyeleri tedaviye destekçidir.

Arkadaş İlişkileri: Danışanın arkadaşı yoktur. Tüm gününü evde geçirmektedir. Kendisine maddeyi temin etmek için kardeşi, torbacılar ile iletişim kurmaktadır.

Sosyal Beceriler: Danışanın sosyal becerileri yüksektir. İnsanlarla iletişim kurabilmekte herhangi bir sorun yaşamamaktadır.

Yasal Sorun: Herhangi bir yasal sorun saptanmamıştır.

Fiziksel Sorun: Danışanın kalbinde ritim bozukluğu bulunmaktadır.

Yaşamsal Zorluklar: Annesinin ikinci evliliği danışan için birçok sorunun başlangıcı olarak görülmektedir. Danışan da bu durumu ifade etmektedir.

Sosyal Risk İndeksi'nde Yaşamsal Zorluk, Aile İlişkileri, Yaşadığı Çevre, Sağlık Güvencesi, Barınma, Meslek ve Çalışma alanları yüksek düzey risk teşkil ettiği görülmüştür. Fiziksel Sorun, Eğitim ve Boş Zaman alanları orta düzey risk tespit edilmiştir. Yasal Sorun, Sosyal Beceriler, Ekonomik alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,21'dir. Riskler ile çalışma planı Sosyal Çalışma Matriksinde aktarılmıştır.

Takip Görüşmeleri

Çalışma: Çalışmaya başlaması için bir plan yapılmıştır. Çalışmanın iyileşmenin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgusu tekrarlanmıştır. S.L.'nin çalışabileceği işler ile ilgili kaynak geliştirme ve bağlantı kurma çalışmalarına başlanmıştır. 1 aylık temizlik sonrasında bu konu tekrar konuşulacaktır.

Meslek: Mesleki eğitim aldirabilmek için program yapılmıştır. Gireceği bir iş için meslek edinebileceği bir alan olmasına özen gösterilmektedir. Bilişim sistemlerine merakı bulunmaktadır.

Eğitim: Açıköğretime başvuru yapmıştır. Eğitim sürecine bir şekilde dahil olması sağlanmış eğer talep ederse açık liseyi örgün şekilde devam ettirebileceği kurslara yerleştirilebileceği ifade edilmiştir. Eğitimine yeniden başlamıştır.

Barınma: S.L. maddeyi kardeşiyle birlikte kullanmaktadır. Bu sebeple tedavi sürecinde kardeşinden ayrı bir evde yaşama fikrine nasıl baktığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Bir süre sonra anneannesinin yanına taşındığını, bir süre kardeşiyle aynı evde olmayacaklarını belirtmiştir. Kardeşi görüşmeye devam etmiş ancak aynı evde yaşamamışlardır. Bu hem kardeşi hem de kendisi için oldukça önemli bir adımdır. Zira danışan ve kardeşi birbirinin bağımlılığını beslemektedir.

Ekonomik: Dayısı tarafından ekonomik destek sağlanmaktadır.

Sağlık Güvencesi: Genel Sağlık Güvencesi borcu vardır ancak ödeme gücü bulunmamaktadır. İvedili bir şekilde tıbbi tedavi hizmeti alması için SYDV'ye yönlendirilmesi yapılmıştır. Sağlık güvencesi aktif hale getirilmiştir. S.L. ve kardeşi farklı hastanelere yatış için saha ziyareti yapılarak kendilerine eşlik edilmiştir. Hastane yatışı, kardeşininkinden kısa sürmüş ancak kardeşinin hastaneden çıkmayı isteyebileceği düşünülerek bu haber verilmemiştir.

Yaşadığı Çevre: Kardeşi ile birlikte bu süreç yürütülmüştür. Her ikisi de cep telefonu kullanmayı bırakmıştır. Annesinin veya anneannesinin telefonundan ulaşılmaktadır. Kardeşi de tedaviye dahil olduğundan benzer bir süreç onunla da yürütülmüştür. Kardeşi ile madde kullanmamakta, madde kullanabileceği

veya alabileceği kişilere telefon ile ulaşamamaktadır. Bu riskli bir çevredeki riskleri azaltabilmek adına gerçekleştirilmiştir.

Boş Zamanlar: Zamanını kaliteli bir şekilde değerlendirmesi için etkinliklere ve YEDAM Atölyeye yönlendirilmiştir. YEDAM Atölyede ahşap şekillendirme ve el sanatları atölyesine haftada 3 gün devam etmektedir. Zamanının büyük kısmını tedaviye ayırmaktadır. Boş zamanları azalma göstermiş ve verimli bir şekilde değerlendirilmiştir.

Aile İlişkileri: Üvey babası ile hiç görüşülememiştir. Ailenin diğer üyeleri tedaviye destek vermektedir. Anneannesi ve dayısıyla da görüşme gerçekleştirilmiş ve bağımlılıktaki tedavi süreci kendilerine aktarılmıştır. Şu anda aile ilişkilerinde bir problem saptanmamıştır.

Arkadaş İlişkileri: Risk oluşturabilecek bir arkadaş çevresi bulunmamaktadır. Sağlıklı ilişki kurulabilecek arkadaşlar edinebilmesi adına yaşam becerileri üzerine çalışılmaktadır.

Sosyal Beceriler: Danışanın sosyal becerilerinde herhangi bir sorun yoktur.

Yasal Sorun: Herhangi bir yasal süreç saptanmamıştır.

Fiziksel Sorun: Kalbindeki ritim bozukluğu ile alakalı yeniden muayene olması ve son durumun belirlenmesi için gerekli yönlendirme sağlanmıştır.

Yaşamsal Zorluklar: Üvey babası ile olan ilişkisinin niteliği üzerine çalışılmıştır ve bu durum S.L. için daha az bir stres yükü oluşturmaktadır. Bipolar ve anksiyete bozukluğu ile alakalı olarak yeniden muayene olması sağlanmış, ilaç kullanımına yeniden başlanmıştır.

Sonuç

S.L. ile gerçekleştirilen değerlendirme görüşmesi sonrasında riskler ve ihtiyaçlar analizi tespit edilmiştir. Ardından ise bir müdahale planı oluşturulmuştur. Sosyal Risk İndeksi'nde Yaşamsal Zorluk, Aile İlişkileri, Yaşadığı Çevre, Sağlık Güvencesi, Barınma, Meslek ve Çalışma alanlarının yüksek düzey risk tespit edilmiştir. Bu alanların öncelikli olarak çalışılması gerektiği görülmüştür. Fi-

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

ziksel Sorun, Eğitim ve Boş Zaman alanları orta düzey risk tespit edilmiştir. Yasal Sorun, Sosyal Beceriler, Ekonomik alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,21'dir.

Gerçekleştirilen müdahaleler sonucunda; Sağlık Güvencesi, Eğitim, Barınma, Boş Zaman konusundaki riskler ortadan kalkmış ve bu alanlar ile birlikte Sosyal Beceriler, Ekonomik alanları düşük düzey risk oluşturmaktadır. Yaşamsal Zorluk, Meslek, Çalışma ve Aile İlişkileri alanında ise risklerde azalma gerçekleştirilerek bu alanlar ile birlikte Fiziksel Sorun orta düzey risk alanlarını oluşturmaktadır. Sosyal Risk İndeksi 0,35'dir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda 1,21 olan Sosyal Risk İndeksi 0,35'e inmiştir.

AİLESİNE ŞİDDET UYGULAYAN, MADDE ALMAK İÇİN SUÇ İŞLEYEN DANIŞAN

Aşağıdaki olgu sunumu Yeşilay Danışmanlık Merkezinde ayaktan destek görmekte olan bağımlı bir kişinin, Sosyal Çalışma Matriksine göre risklerinin belirlenmesi ve bu riskler doğrultusunda yapılmış olan yönlendirmeleri göstermektedir. Sosyal Hizmet Değerlendirme Formu ile alınan bilgiler şu şekildedir:

Değerlendirme:

K.S., 26 yaşında ve bekar. 4 yıldır madde kullanmaktadır. Esrar ile başlamış, kokain, ekstazi, uçucular, bonzai maddelerini kullanmıştır. Zaman zaman tüm maddeleri kullansa da tercih maddesi eroin. Her gün yoğun bir şekilde eroin kullanmaktadır. Torbacıdan Metadon ve Suboxone da almaktadır. Daha önce bir kez AMATEM'de yatış yapılmıştır. Yatılı tıbbi tedavi sonrasında implant tedavisi uygulanmış ve danışan 4-5 ay hiç madde kullanmamıştır. İmplant tedavisi sonra erince madde kullanımını yeniden başlamıştır. Yaklaşık 2 hafta önce madde kullanırken yakalanmış ve hakkında işlem başlatılmıştır.

Ailesi ile olan ilişkisinde ciddi problemler yaşamaktadır. Yoksunluk döneminde aile üyelerine ve eve zarar vermektedir. Daha önce defalarca eve polis çağrılmış ancak bir sonuç alınmamıştır. Anne ve babanın entelektüel seviyesi düşük olması sebebiyle K.S. hakkında yürütülebilecek yasal süreç hakkında bilgisi yoktur. Anne ve babanın cep telefonları K.S. tarafından çalınmakta ve kimlikler rehin bırakılmaktadır. Anne ve baba geceleri odalarının kapılarını kilitleyerek

uyumakta, telefonlarını şarja takacakları zaman telefonun başında beklemektedir. Mevcut durumda ortada ciddi risk oluşturabilecek şiddet bulunmaktadır.

Yaşadığı çevre, madde kullanımının oldukça yoğun olduğu bir bölgedir. Arkadaşlarının tamamının madde kullanmaktadır. Parası olmadığı için gidip madde almakta ve satın aldığı maddeden kendisine pay ayırmaktadır. Para bulamadığı dönemlerde madde alabilmek için hırsızlık yaptığını; inşaatlardan demir, evlerden eşya vs. çaldığını belirtmiştir.

Tüm bunları anlatırken utanmakta ve ağlamaktadır. Kurtulmak istediğini ancak bir türlü başaramadığını, annesinin kalp rahatsızlığı sebebiyle ölümüne neden olmaktan korktuğunu belirtmiştir. Sosyal Güvencesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla muayene olamamaktadır. Bu sebepten dolayı çok kez hastaneden geri çevrilmiştir. Daha önce çok kez iş değiştirmiştir.

Girdiği işlerde en fazla bir ay çalıştığını belirterek şu an çalışmamaktadır. Ayakkabı imalatçısıdır. K.S. bütün gün madde bulmak için çabalamaktadır. Dolayısıyla oldukça boş zamanı bulunmaktadır. İnsanlarla iletişim kurmakta zorluk çektiği ve kendisini hep geri planda bırakmak istediği, insanlar tarafından dışlandığı, akrabaların kendisiyle görüşmediği ve çocuklarıyla görüşmediği bilgileri edinilmiştir.

İlk Görüşme

K.S., 26 yaşındadır. Çoklu madde kullanımını mevcuttur. Tercih maddesi eroin-dir. Bağımlılık şiddeti yüksektir.

Çalışma: Şu anda herhangi bir işte çalışmamaktadır. Çok sık iş değiştirmektedir.

Meslek: Ayakkabı imalatı üzerine ustalaşmıştır.

Eğitim: Liseyi bırakmıştır. Eğitimine herhangi bir kanaldan devam etmemektedir.

Barınma: Ailesiyle birlikte yaşamaktadır.

Ekonomik: Herhangi bir geliri bulunmamaktadır. Aile harçlık vermemekte ancak zorla almakta ya da hırsızlık yapmaktadır.

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Sağlık Güvencesi: Genel Sağlık Sigortası borcu bulunmaktadır. Bu sebeple sağlık sigortası aktif değildir. Şu anda sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmamaktadır.

Yaşadığı Çevre: Yaşadığı çevre madde kullanımını açısından oldukça risklidir.

Boş Zamanlar: Çok fazla boş zamanı bulunmaktadır ancak bu zamanları madde kullanmak veya madde alabilmek için para bulmaya çalışmak ile geçirmektedir.

Aile İlişkileri: Anne ve babasıyla ilişkisi oldukça kötüdür. Aile danışandan korkmakta ancak yardım etmek istemektir. Annenin kalp rahatsızlığı bulunmakta baba ise KOAH hastasıdır. K.S. ile herhangi bir şekilde iletişimleri yoktur. Baba defalarca oğlunu polise şikayet etmiş, dövmüş ancak herhangi bir sonuç alınamamıştır.

Arkadaş İlişkileri: Tüm arkadaşları yoğun madde kullanıcısıdır. Danışan arkadaşları için madde taşıyıcılığı da yapmakta, onlara madde sağlamaktadır.

Sosyal Beceriler: Sosyal becerileri zayıftır.

Yasal Sorun: Madde kullanırken yakalanması sebebiyle hakkında işlem başlatılmıştır.

Fiziksel Sorun: Herhangi bir fiziksel sorun saptanmamıştır.

Yaşamsal Zorluklar: Madde kullanımını sebebiyle yakın ve uzak çevresi tarafından dışlanmaktadır.

Sosyal Risk İndeksi' nde Yaşamsal Zorluk, Aile İlişkileri, Ekonomi, Yasal Sorun, Yaşadığı Çevre, Sağlık Güvencesi, Boş Zaman, Çalışma ve Arkadaş İlişkileri alanlarında yüksek risk tespit edilmiştir. Sosyal Beceri, Barınma, Eğitim alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Fiziksel Sorun ve Meslek alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,5'tir. Riskler ile çalışma planı Sosyal Çalışma Matriksinde aktarılmıştır.

Takip Görüşmeleri

Çalışma: Çalışmaya başlaması için bir plan yapılmıştır. Çalışmanın iyileşmenin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgusu tekrarlanmıştır. Çalışabileceği işler ile ilgili kaynak geliştirme ve bağlantı kurma çalışmalarına başlanmıştır. 1 aylık temizlik sonrasında bu konu tekrar gündeme alınması kararlaştırılmıştır.

Meslek: Mesleğini icra ederken yeterliliğini gösterebilmesi için ayakkabı imalatıyla alakalı sertifikasyon yapabilecek bir kurs ayarlanmış ve bu kurstan danışanın ücretsiz faydalanması sağlanmıştır.

Eğitim: Eğitimine devam etmek istememektedir. Bu sebeple eğitim ile alakalı herhangi bir girişimde bulunulmamıştır.

Barınma: Ailesi ile birlikte yaşamakta ancak evde kaotik bir ortam bulunmaktadır. Anne ve baba oğullarının kendilerine zarar vermesinden korkmakta ve evdeki satılabilecek eşyaları sürekli saklamaktadır. Bu konuyla ilgili bir aile oturumu gerçekleştirilmiştir.

Ekonomik: Herhangi bir ekonomik desteği bulunmamaktadır. Aile ile görüşmüş ve danışana nakit para verilmemesi yönünde bilgilendirme yapılmıştır. Tüm ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanmakta ancak para verilmemektedir.

Sağlık Güvencesi: Genel Sağlık Güvencesi borcu vardır ancak ödeme gücü bulunmamaktadır. İvedili bir şekilde tıbbi tedavi hizmeti alması için SYDV'ye yönlendirilmesi yapılmıştır. Sağlık güvencesi aktif hale getirilmiştir. K.S.'nin durumu, Sosyal Güvencesi aktif hale gelmeden önce ağırlaşması üzerine hastane süreçleri başlamıştır. Herhangi bir Sosyal Güvencesi olmadığı için hastaneye kabul edilmemiştir. Mevcut süreci hakkında yetkililer bilgilendirilerek, bağımlıların ücretsiz tedavi edilmesine ilişkin yayımlanan yönetmelik hakkında bilgi verilmiştir. Bağımlıların ücretsiz tedavi edilmesinin yasal bir hak olduğu, bunun yerine getirilmemesi durumunda yetkililerin suç işlemiş olabileceği vurgulanmış ve danışan adına savunuculuk yapılmıştır. Sonraki süreçte Sosyal Güvencesi olmamasına rağmen yatışı yapılmıştır.

Yaşadığı Çevre: Yaşadığı çevre oldukça risklidir. Tedavi sonrasında ailenin yaşadıkları yerden taşınmalarının sürecin sağlıklı ilerlemesi açısından önem-

BAĞIMLILIKTA SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

li olduğu vurgulanmıştır. Özellikle aile üyelerine, madde kullanımının yoğun olduğu çevreden uzak kalmanın önemi anlatılmıştır. Aileye bu süreçte destek sağlayabilecek olan Belediye, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü ile iletişime geçilmiştir. Resmi kanallar dışında çeşitli dernek ve vakıflara ulaşılarak taşınma için kaynak geliştirme girişimlerinde bulunulmuştur.

Boş Zamanlar: Halihazırda yatılı tıbbi tedavi süreci devam etmektedir. Hastanedeki süreci dışarıdan takip edilmekte ve oradaki sosyal hizmet uzmanıyla sürekli iletişim kurulmaktadır. Hastaneden çıkmasının ardından zaman yapılandırması için bir görüşme gerçekleştirilecek eğer durum stabil ise YEDAM Atölyeye yönlendirilecek, merkezde gerçekleştirilen diğer etkinliklere davet edilecek ve talep ettiği diğer kurslara ücretsiz şekilde kaydettirilecektir.

Aile İlişkileri: Ailesi ile bağımlılık süreci hakkında görüşmeler yapılmıştır. Aileye bağımlılık tedavisi hakkında bilgi verilmiş ve bağımlılık öğretilmeye çalışılmıştır. İlişkilerin yeniden yapılandırılması amacıyla, danışanın hastaneden çıkmasının ardından ortak yapılabilecek faaliyetler üzerine konuşulmuştur. Aileye karar alma, sorumluluk vermek gibi ebeveynlik becerileri aktarılmıştır. Aynı zamanda aile grup terapilerine yönlendirilmiştir.

Arkadaş İlişkileri: Cep telefonu kullanımını bırakmıştır. Kullanım arkadaşlarıyla görüşmeyi kesmiştir.

Sosyal Beceriler: Yetişkin grup terapilerine katılımı için program yapılmıştır. Psikoloğuna gerekli bilgiler verilmiştir.

Yasal Sorun: Yasal sürecinin nasıl sonuçlanabileceği kendisine aktarılmıştır. Denetimli Serbestlik Tedbir kararından bahsedilmiş ve prosedürler hakkında kendisine bilgi verilmiştir. Eğer hapis cezası alırsa cezaevindeki psiko-sosyal destek birimiyle, denetimli serbestlik kapsamında bir ceza alırsa denetimli serbestlikteki sorumlusuyla görüşülecektir.

Fiziksel Sorun: Herhangi bir fiziksel sorunu bulunmamaktadır ancak danışanın durumu stabil hale geldiğinde, sağlık taraması yaptırması şeklinde yönlendirme yapılacaktır.

Yaşamsal Zorluklar: Tedavi sonrasındaki içsel damgalanmasının önüne geçmek için psiko-eğitim görüşmeleri düzenlenmiştir ve psikoloğuna gerekli bilgiler verilmiştir.

Sonuç

K.S. ile gerçekleştirilen değerlendirme görüşmesi sonrasında riskler ve ihtiyaçlar analiz edilmiştir. Ardından ise bir müdahale planı oluşturulmuştur.

Sosyal Risk İndeksi'nde Yaşamsal Zorluk, Aile İlişkileri, Ekonomi, Yasal Sorun, Yaşadığı Çevre, Sağlık Güvencesi, Boş Zaman, Çalışma ve Arkadaş İlişkileri alanlarında yüksek risk tespit edilmiştir. Bu alanların öncelikli olarak çalışılması gerektiği görülmüştür. Sosyal Beceri, Barınma, Eğitim alanlarında orta düzey risk tespit edilmiştir. Fiziksel Sorun ve Meslek alanlarında düşük düzey risk tespit edilmiştir. Sosyal Risk İndeksi 1,5'tir.

Gerçekleştirilen müdahaleler sonucunda; Sağlık Güvencesi, Boş Zaman, Barınma, Arkadaş İlişkileri, Sosyal Beceri, Ekonomi konusundaki riskler ortadan kaldırılmış, bu alanlarla birlikte Fiziksel Sorun ve Meslek alanları düşük düzey risk oluşturmaktadır. Yaşamsal Zorluk, Aile İlişkileri, Yasal Sorun, Yaşadığı Çevre konusundaki risk faktörlerinde azalma görülerek Eğitim ve Barınma alanları orta düzey risk oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda 1,5 olan Sosyal Risk İndeksi 0,42'e indirilmiştir.

